

НАУЧЕН ЖИВОТ

“ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ”, ОГЛЯД V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

І. В. Васильєва

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
ivafilos1403@gmail.com
ORCID0000-0003-3772-5358

С. Л. Шевченко

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
ex.theology@gmail.com
ORCID 0000-0002-9713-3402

DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1\(21\)-2\(22\)-83-90](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1(21)-2(22)-83-90)

8 – 9 червня 2023 року у Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця в змішаному форматі на базі кафедри філософії, біоетики та історії медицини відбулася V Міжнародна науково-практична конференція “Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу”, присвячена пам’яті Луки (В.Ф. Войно-Ясенецького). Напрямки роботи учасників конференції залишились традиційними й були зосереджені на: питаннях

взаємодоповнюваності релігії та медицини у житті і творчості святителя Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького); окресленні світоглядних, методологічних, етичних, аксіологічних та історичних аспектів взаємозв’язку релігії та медицини у сучасному суспільстві; проблемі визначення та тлумачення здоров’я людини в контексті нових підходів у сучасній філософії, релігії та медицини; необхідності подальшого діалогу між релігією та медициною в наш час; актуальних проблемах біомедичної етики в сучасному релігійному дискурсі; тих викликах, що загалом повстали перед релігією та медициною в умовах воєнного стану. НМУ імені О. О. Богомольця, забезпечуючи інтеграцію освіти та науки, традиційно залучив в якості співорганізаторів конференції провідні академічні інституції та заклади вищої освіти, зокрема Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Київський національний університет імені Тараса Шевченка, а також зарубіжні установи, такі як Центр розвитку особистості “HUMANUS”, Пловдив (Болгарія), Інститут соціальної медицини та медичної етики медичного факультету Університету імені Коменського в Братиславі (Словаччина).

В роботі конференції взяли участь представники більше тридцяти освітніх, наукових та громадських закладів України та Європи: Університету імені Коменського в Братиславі (Словаччина), Центру розвитку особистості "HUMANUS" (Болгарія), Університету св. Єлизавети в Братиславі (Словаччина), Католицького університету у Ружомберку (Словаччина), Карлово-го університету (Чехія), Люблінського католицького університету Іоанна Павла II (Польща), Інституту філософії та соціології Польської академії наук, Вищого антикорупційного суду України, Відділення Релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Державної наукової установи "Енциклопедичне видавництво", Духовної семінарії (м. Київ), Згромадження сестер милосердя святого Вінкентія УГКЦ, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, Київського національного університету будівництва і архітектури, Київського технікуму електронних приладів, Київського університету імені Бориса Грінченка, КНУ імені Тараса Шевченка, Національного авіаційного університету, Національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", Національного транспортного університету, Національного університету "Львівська політехніка", Національної академії статистики, обліку та аудиту, Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, Рівненського державного гуманітарного університету, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Українського католицького університету та ін. Значне представництво учасників забезпечили провідні медичні заклади України та Європи, зокрема Інститут соціальної медицини та медичної етики медичного факультету Університету імені Коменського в Братиславі (Словаччина), НМУ імені О. О. Богомольця, Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова, Запорізький медико-фармацевтичний університет, Національний фармацевтичний університет (м. Харків), Одеський національний медичний університет, ПВНЗ "Київський медичний університет", Харківський національний медичний університет та ін.

Конференція вчергове засвідчила інтегративне спрямування представників соціально-гуманітарних наук на дослідження духовності людини у сучасному постсекулярному інформаційному суспільстві і вагомість нових здобутків у фундаментальних, клінічних дисциплінах (анатомії, терапії, фармації, біології та хімії, хірургії, онкології, епідеміології, гігієні тощо), а також значна кількість доповідей пленарного і секційних засідань була присвячена проблемам життя та смерті, здоров'я фізичного, духовного й психічного, безпеки в умовах російської війни проти України.

Розпочинаючи пленарне засідання конференції модератор заходу, завідувачка кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ Ірина Васильєва поінформувала про склад учасників конференції, зокрема відзначила, що цьогорічна конференція представлена 33-ма установами-учасницями, а серед доповідачів докторів наук, професорів – 21, кандидатів наук, докторів філософії, доцентів, старших наукових співробітників – 51, старших викладачів, викладачів та асистентів – 12, докторантів – 3, аспірантів – 4, студентів – 17. У вітальному слові перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ імені О. О. Богомольця Олександр Науменко зазначив, що видатний науковець-практик, святий Лука своїм життям людини віруючої продемонстрував єдність науки й релігії, а його розробки використовуються і сьогодні. До слів Олександра Науменка приєдналися проректорка з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ імені О. О. Богомольця Рімма Скрипник і проректор з науково-педагогічної та лікувальної роботи НМУ імені О. О. Богомольця Олександр Канюра.

Віцепрезидентка Української асоціації релігієзнавців, професор Людмила Филипович відзначила важливість для українського філософського, релігієзнавчого та медичного дискурсу звернення до постаті свт. Луки, особливо в контексті налагодження діалогу між релігією та медициною під час воєнного стану в Україні, який загострив екзистенційні проблеми сучасного людства, а також наголосила, що на базі НМУ імені О. О. Богомольця святий Лука об'єднав медиків і філософів, тож, з її слів, “медики стануть мудрішими, а філософи – здоровішими”.

На думку адміністрації університету, те, що воєнний стан хоч і завадив проведенню конференції в звичному форматі, втім надав можливість представити й висвітлити свої наукові погляди великій кількості науковців дистанційно, зокрема і учасникам конференції з Словаччини, Чехії, Болгарії та Польщі, що засвідчило глибинну актуальність проблем взаємодії і взаємовпливу релігії й медицини у сучасних умовах. Учасники V Міжнародної науково-практичної конференції плідно попрацювали, що засвідчило пленарне засідання, на якому було представлено понад двадцять доповідей.

Старший науковий співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, кандидат філософських наук, доцент О. В. Бучма у доповіді на тему “Релігія, права людини, медицина: безпековий аспект психічного здоров'я в умовах російської війни проти України” докладно зупинився на висвітленні проблеми співвідношення релігії та права, зокрема забезпечення права людини на психологічну допомогу в демократичному суспільстві в умовах війни, коли люди зазнають насильства, терору. На думку доповідача “Стан релігійної трансценденції, що супроводжується специфічними енергетичними процесами може мати наслідком переструктуризацію особистісних компонентів і своєрідне переродження особистості, яка начебто відчуває “народження заново”, яке розцінюється нею як “народження згори”. Людина набуває якісно нового відчуття, що характеризується приналежністю до нового виміру. Вона проганяє страх із свого життя, ліквідує розрив між переживаннями і осмисленням реальності, вільно витворюючи нові смисли, мислечуттєві конструкції (уявлення, ідеї, цінності, орієнтації) де відображаються властивості ірраціонального ефекту” (Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу, 2023, с. 14). У висновках О. В. Бучма наголосив “... лікувальний, психотерапевтичний потенціал релігії може сприяти збереженню або відновленню фізичного та психічного здоров'я, досягненню соціально-психологічного благополуччя, зниженню частоти та тяжкості наслідків перенесених бойових психічних травм у формі гострих стресових реакцій, запобіганню інвалідності, профілактиці агресивної та саморуйнівної поведінки. Тому нині, релігійно-правова складова у вимірі психологічної допомоги може бути вагомим засобом Перемоги України у війні, що розв'язала проти неї Росія та чинником національної безпеки й утвердження демократичної, соціальної правової держави в повоєнний період” (Там само, с. 15).

Проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи НМУ імені О. О. Богомольця Олег Власенко під час спільної з професором кафедри філософії, біоетики та історії медицини Федором Ступаком доповіді “Мережа добродійних медичних товариств Києва в минулому” зазначив, що в умовах воєнного стану треба використовувати досвід минулого з питань благодійності. У доповіді прозвучали наступні актуальні запити для сучасної системи охорони здоров'я: “Київ був один з найбільших благодійних центрів імперії, відзначався розгалуженою мережею благодійних товариств, які відрізнялись специфікою, напрямками та формами роботи. Вагоме місце в добродійній мережі посідали медичні благодійні товариства. Пріоритетним напрямом діяльності благодійних товариств медичного профілю була медико-профілактична діяльність. (...) Добродійні медичні інституції спрямовували свою діяльність на досягнення високої мети благодійності, вони були вищою формою виявлення суспільного та громадського опікування та благодійності, задовольняли вимоги гуманності, надавали нужденним хворим спеціальний догляд, коли вони не могли самі його забезпечити. Діяльність благодійних товариств є яскравим прикладом громадської активності та соціальної творчості на високоморальних засадах милосердя та гуманізму. Ці спілки були громадськими організаціями. На другому обласному з'їзді півдня по боротьбі з епідеміями, який пройшов у серпні 1913 р. в Києві, підкреслювалося, що “інтереси народного здоров'я повинні мати суттєве значення в діяльності громадських організацій”. У Києві ця думка була втілена у вигляді добродійної медицини, де провідне місце належить благодійним медичним товариствам. Позитивний вітчизняний досвід діяльності добродійних товариств необхідно використовувати в нових умовах на сучасному етапі історії України” (Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу, 2023, с. 16 – 17).

Завідувачка відділу аспірантури та докторантури НМУ імені О. О. Богомольця Катерина Гололобова, у спільній з проректором з наукової роботи та інновацій Сергієм Земсковим доповіді, висвітлила ключові аспекти академічної доброчесності, як неодмінної складової сучасного університету. Адже дотримання принципів академічної доброчесності – це один з пріоритетів роботи, який визначає навчально-методичний та науково-дослідницький процес в НМУ імені О.О. Богомольця. Доповідачка зацентрувала увагу присутніх на тому, що “Забезпечення академічної доброчесності в університетському середовищі є важливою відповідальністю університетської адміністрації, яка повинна встановлювати чіткі правила та політику відносно академічної доброчесності, забезпечувати навчання та підтримку студентів і викладачів щодо етичних норм і стандартів. В НМУ імені О. О. Богомольця успішно діє “Положення про академічну доброчесність”, яке розроблено з метою формування загально-університетської культури та етики в дотриманні академічної доброчесності. Всі наукові та навчальні тексти науковопедагогічних працівників, конкурсні, курсові, магістерські роботи та наукові публікації студентів обов'язково проходять перевірку на плагіат за допомогою ліцензованої програми StrikePlagiarism. Головна мета формування кодексу академічної доброчесності в Університеті навчити здобувачів вищої освіти, науковопедагогічних працівників створювати якісні, конкурентоспроможні, наукові роботи, сформулювати принципи та переконання, відповідно до яких порушення академічної доброчесності буде унеможливлене та буде засуджуватись самою академічною спільнотою. Академічна доброчесність є фундаментальною складовою сучасного університету, оскільки вона сприяє

розвитку знань, створенню довіри в академічній спільноті і підсиленню відповідальності здобувачів вищої освіти та науковців” (Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу, 2023, с. 18 – 19).

Центральне місце в доповідях учасників конференції відводилося легендарній постаті ХХ століття, видатному випускнику Університету, святителю Луці (Валентину Феліксовичу Войно-Ясенецькому), який не тільки теоретично, а й практично, довів сумісність релігії та медицини, віри в Бога та науки. Зокрема, завідувач кафедри пластичної та реконструктивної хірургії ІПО НМУ імені О. О. Богомольця Василь Храпач акцентував увагу на питаннях послідовників В. Ф. Войно-Ясенецького у медичній сфері. Доповідач відзначив, що хірурги кафедри активно займаються само-, та професійним розвитком, удосконалюють практичні навички. Як і святитель Лука намагаються розвивати й практикувати такі вміння в професійній діяльності, як малювання, дотримання принципості та опанування іноземних мов. Для них теж пріоритетом залишається життя пацієнтів.

Докторантка Люблінського католицького університету Іоанна Павла ІІ, монахиня Греко-Католицької Церкви Валентина Рябушко виступила з доповіддю “Наслідуйте мене, як я – апостола Павла” – духовний заповіт святителя Луки”. Для доповідачки важливим було повідомити делегатам конференції наступну думку: “Духовний заповіт владика Луки, архієпископа Симферопільського і Кримського Луки (у світі – Валентина Войно-Ясенецького), видатного професора медицини і релігійного лідера залишається для українського суспільства малознаним, а то й зовсім невідомим. Можливо, це пов’язано з тим, що в багатьох дослідженнях його репрезентують як представника російської культури і російської православної традиції. Водночас варта зауважити, що початок і кінець його життя, його становлення як духовної особи, його професійна формація були нерозривно пов’язані з Україною. Іншою причиною може бути те, що заповіт досі не перекладений і не опублікований українською мовою. Автор статті познайомився з заповітом на грецькому сайті православного архимандрита (а з 2013 року Митрополита Арголідського Грецької Православної Церкви) Нектарія Андонопулоса. Владика Нектарій, народжений 1952 року, подібно, як і святитель Лука, спочатку отримав медичну освіту, а згодом став монахом і священослужителем. Запізнавшись з постаттю ісповідника віри у 1999 році, він настільки захопився його життям і свідченням, що став палким прихильником і апостолом святителя Луки. Він є автором численних видань про життя і діяльність святителя, спричинився до перекладу і публікації його проповідей грецькою мовою, зібрав свідчення про чудесні оздоровлення за посередництвом святого Луки і видав 2 збірки, він організував паломництва до місць, пов’язаних з діяльністю і засланнями святителя (в Україні, Ташкенті, Росії), познайомився з членами його родини, від одного з яких, а саме внучатої племінниці святителя, Марії Дмитрівни Прозоровської, отримав цей духовний заповіт” (Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу, 2023, с. 20). Підсумовуючи свій виступ, доповідачка наголосила: “... проаналізувавши докладно заповіт святителя Луки, вважаємо, що цей твір, написаний простою і разом з тим глибоко духовною мовою, наповнений любов’ю і повагою до Бога і людей, виходить за рамки своєї безпосередньої мети та аудиторії і має позачасову цінність для кожного члена українського суспільства, як також для всіх віруючих. Святитель Лука був людиною жертвовної самовіддачі і самозречення. Нехай його життя надихає нас і нехай виконується його заповіт” (Там само, с. 24)

Професорка кафедри релігієзнавства філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка Олена Предко відзначила, що не зважаючи на війну, страшне випробування для українського народу, такі заходи мають відбуватися. Адже тут ретранслюються постаті, які спонукають кожного замислитися про власну ідентичність. Треба зазначити, що багато доповідей науковців безпосередньо або опосередковано стосувалися питання війни, зокрема: “Як зберегти психічне здоров'я в умовах нещадної війни ідей” (А. Гранчаров), “Звільнення від війни: терапевтична функція релігії в умовах збройного конфлікту” (Т. В. Гаврилюк), “Можливості реабілітації травматизованого суспільства через синтез психотерапії та релігії” (І. Г. Утюж, Н. В. Спиця), “Військові капелани в ЗСУ: місія та виклики” (В. О. Мойсеєнко, І. П. Шостка, Н. В. Тарченко), “Про психозахист українців в умовах війни і перспективи ліквідації світової епідемії ожиріння” (К. В. Корсак, Т. В. Кірик, Ю. К. Корсак та ін.)

Під час конференції розглянули питання лікарської емпатії (О. А. Вячеславова), релігійного фанатизму (О. І. Предко, Д. Є. Предко), специфіку професійної медичної культури та її функції в професійній медичній спільноті (О. Б. Величко, О. І. Парфьонова.), а також медицини, як сфери застосування емоційного інтелекту (Б. К. Матюшко). Доповідачі також докладно ознайомили присутніх з біоетичними аспектами

трансплантології у сучасному суспільстві, з інформацією про служіння хворим в медичних установах Києво-Покровського монастиря за часів його засновниці матінки великої княгині Олександри Петрівни (І. В. Васильєва, В. С. Швидченко та ін.) Учасники конференції взяли участь в наукових дискусіях, обговорили питання, що стосуються інтеграції релігії та медицини в сучасність, новітні досягнення медичної науки, окреслили важливі питання подальшої співпраці та здобули вагомий практичний досвід.

У змішаному форматі (очно і в режимі відео-конференції) були проведені і пленарне, і секційні засідання, на яких загалом виступили, взяли участь в обговореннях понад сто учасників.

Окремо варто відзначити активну участь студентів у конференції. Серед учасників студентської секції відбулися творчі дискусії, дебати та обговорення актуальних проблем взаємозв'язку філософії, релігії та медицини. Дипломами нагороджені за найкращі доповіді “Феномен самотності у сучасному суспільстві” (С. Р. Валькман), “Кріоконсервація в умовах війни” (Д. С. Калиновська) та “Страхи ночі і темряви як екзистенційні стани людини” (Є. О. Рибченко).

Учасники V Міжнародної науково-практичної конференції “Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу” в плідних дискусіях, обговореннях та дебатах висвітлили проблеми творчої взаємодії медицини та релігії, спираючись на новітні досягнення медичної науки. Представниками кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ імені О. О. Богомольця розширено наукові контакти для подальшої співпраці між українськими та закордонними фахівцями,

зокрема було отримано офіційний лист за підписом доктора філософії, доцента Міхаєли Костічової, директора Інституту соціальної медицини та медичної етики медичного факультету Університету імені Коменського в Братиславі, в якому колеги з Словаччини підтвердили подальшу співпрацю в межах проведення спільно щорічної конференції “Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу” та Українським католицьким університетом, від імені Школи біоетики якого доктор біоетики (PhD) Ярема М. Б, запросила викладачів кафедри філософії, біоетики та історії медицини та студентів НМУ імені О. О. Богомольця долучитися до участі в сертифікатній програмі з біоетики “На службі охорони життя”. Усі учасники конференції здобули неоціненний практичний науковий досвід живого та дистанційного спілкування, участі в дискусіях, дебатах, висвітленні та вирішенні злободенних проблем інтеграції релігії та медицини в сучасну інформаційну, постсекулярну та воєнну добу. Усім спікерам та учасникам конференції було надіслано поштою програми та збірники матеріалів конференції, сертифікати учасника конференції, почесні грамоти та подарунки.

У підсумковій доповіді проф. І. В. Васильєва подякувала усім учасникам за плідну працю та запросила взяти участь у наступній VI Міжнародній науково-практичній конференції “Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу”, присвяченій пам’яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького), яка запланована до проведення на 11 – 12 червня 2024 р.

Література

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького) (2023), НМУ ім. О. О. Богомольця, Київ, 285 с.

References

Philosophy of Religion and Medicine in the Post-Secular Age: materials of V the international Scientific and Practical Conference. In memory of St. Luke (V. F. Voino-Yasenetskyi) [Filosofiya religiyi ta medycyny v postsekulyarnu dobu: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysvyachenoyi pam'yati svt. Luky (V. F. Vojno-Yasenecz'kogo)] (2023), O. Bogomolets National Medical University, Department of Religious Studies of the Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 285 p.

© **Ірина Василівна Васильєва, Сергій Леонідович Шевченко**